

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE KALKINMA AJANSLARI: TÜRKİYE GENELİNDE KALKINMA AJANSLARI İLE TR52 BÖLGESİ MEVLANA KALKINMA AJANSININ FAALİYETLERİ

M. Serdar ERBAŞ*

Öz

Ülkelerin, ekonomik verilere göre sıralandığı günümüzde, kalkınma şüphesiz öncelikli bir konudur. Ekonomik, sosyal ve kırsal kalkınma bir bütünün parçalarıdır. Türkiye hala genç nüfuslu olduğu bu dönemde, kıt kaynakları en verimli ve katma değeri yüksek alanlarda yatırıma dönüştürerek, girişimciliği, AR-GE ve inovasyon faaliyetlerini, kümelenmeyi destekleyerek, teknoloji düzeyini ve ihracatını artırarak kalkınabilir. Kalkınma ajansları hem ulusal hem bölgesel ölçekte tam da bu sayılanları gerçekleştirmek için çalışmaktadır. Yine henüz yeni kurulmalarına rağmen faaliyetlerinin olumlu etkileri bariz şekilde gözlenmeye başlanmıştır. Kalkınma ajanslarının planlama, destekleme, yatırımcı çekme, bilgilendirme gibi faaliyetleri ulusal ve bölgesel kalkınma için hayati önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bölgesel Kalkınma, Kalkınma Ajansları, Dünya, Türkiye, Mevlana Kalkınma Ajansı.

REGIONAL DEVELOPMENT AGENCIES IN THE WORLD AND IN TURKEY: ACTIVITIES OF REGIONAL DEVELOPMENT AGENCIES IN TURKEY IN GENERAL AND THE MEVLANA DEVELOPMENT AGENCY IN PARTICULAR

ABSTRACT

Nowadays development is undoubtedly a topic of first priority while countries are ranked according to economic indicators. Economic, social and rural development are all parts of a whole. Turkey may be developed only by transferring poor resources to investment in the most productive and high

*Mevlana Kalkınma Ajansı İç Denetçisi Sağlık Bakanlığı Eski Başmüfettişi, mserdarerbas@gmail.com

value added sectors, supporting entrepreneurship, research-development and innovation activities, forming clusters, increasing technologic level and export. Development agencies are trying to achieve exactly what was listed above at both national and regional scale. Positive effects of Regional Development Agencies'(RDA) activities began to be observed although the fact that it has been short span of time since they were established. RDA activities like regional planning, supporting projects, attracting and informing investors are very vital for both national and regional development.

Keywords: *Regional Development, Development Agencies, World, Turkey, Mevlana Development Agency.*

GİRİŞ

Günümüzde ülkeler, GSMH ve kişi başı gayri safi milli hasıla ve diğer ekonomik verilere göre sıralanmaktadır. Bu nedenle kalkınma en öncelikli konu olarak gündeme gelmektedir. Kalkınma, büyüme ve gelişme kavramları arasında farklılıklar olmakla birlikte, Türkiye’de kalkınma kelimesi bütün bu kavramları kapsar şekilde kullanılmaktadır. Kalkınma sadece ekonomik olarak değil sosyal, kırsal kalkınma vb. ile birlikte değerlendirilmelidir. Kalkınma Ajansları ve bölgesel kalkınma kavramları dünya genelinde ve Avrupa kıtasında uzun süre tartışılmış ve uygulanmıştır. Türkiye’de ise 2006 yılında 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanununun yayımlanması ve 26 kalkınma ajansının kurulması ile birlikte bölgesel kalkınma modelinin uygulanmaya başlandığını söyleyebiliriz. 26 bölgede kurulan kalkınma ajanslarının uyguladıkları mali destek programlarının, doğrudan faaliyet desteklerinin, teknik desteklerin, güdümlü projelerin ve diğer faaliyetlerinin ortaya konması ajanslar arası bilgi ve tecrübe paylaşımı, paydaşların ve kamuoyunun bilgilendirilmesi ve şeffaflığın sağlanması açısından önem taşımaktadır. Dünya genelinde kalkınma ajansları, Türkiye’de bölgesel gelişme ve Türkiye genelinde kalkınma ajanslarının toplumda ve ekonomide gelişmeye/kalkınmaya yönelik faaliyetleri, TR 52 Konya-Karaman Bölgesi Mevlana Kalkınma Ajansı faaliyetleri ile birlikte ayrıntılı olarak ele alınacak ve kalkınma ajanslarının ülke kalkınması için taşıdığı önem vurgulanacaktır.

1.KALKINMA KAVRAMI, AVRUPA BİRLİĞİNDE BÖLGESEL KALKINMA VE KALKINMA AJANSLARI UYGULAMASI

Büyüme ve kalkınma kavramları birbirini tamamlamakla birlikte, aralarında önemli farklılıklar vardır. Genel olarak büyüme yatırım, çıktı, tüketim ve gelir cinsinden ekonomi ölçeğindeki kantitatif değişimi ifade eder. Kalkınma ise kurumlarda, davranışlarda teknolojide yeniliği de (inovasyon) içeren ekonominin yapısındaki kalitatif değişimi ifade etmektedir. Kalkınma, büyümeden farklı olarak sürdürülebilir büyüme, üretim ve tüketim kalıplarında yapısal değişim, teknolojik gelişme, sosyal, politik ve kurumsal modernizasyon, beşeri koşullarda gelişmeyi içerir (İldırar, 2004, s.6).

1.1.Kalkınma Ajansları Gelişim Süreci

Bölgesel kalkınma araçları, kalkınma ajansları, bilim parklar, organize sanayi bölgeleri, teknoparklar, inkübatörler, yenilik ve inovasyon merkezleri olarak sayılabilir. Yine “Öğrenen Bölgeler” kavramı oldukça yaygınlaşmıştır (İldırar ve Ağdemir, 2005, s.256-257). Bölgesel kalkınma ajansları, bölgesel kalkınmanın en önemli aktörlerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır.

Avrupa Birliği yerel otoriteleri, sosyal yardım, eğitim, sağlık, konut, çevrenin korunması, toplu taşımacılık, su ve enerji kaynakları, kanalizasyon sistemleri, ev atıklarının toplanması ve değerlendirilmesi, altyapı, bakım, kültür ve boş zamanların değerlendirilmesine yönelik faaliyetlerin geliştirilmesi gibi alanlarda yetki sahibidir. (Şen,2008, s.21-22). Küresel rekabetçi dünyada, yenilik ve verimliliği artırma ile rakiplere göre avantajlı hale gelme, sürdürülebilir gelişmenin anahtar unsurudur (Yılmaz, 2007, s.387).

Avrupa Birliği öncesi, bazı fonlar bölgesel politikalara yönelik olarak kullanılabiliyordu. Avrupa Sosyal Fonu da bu araçlardan biriydi. Avrupa Tarımsal Yön Verme ve Garanti Fonu, bölgelere sağladığı katkı ile bölgesel politikanın önemli bir unsuru idi. Geri kalmış bölgelerdeki kırsal kalkınmaya ve çiftçilere destek sağlamak için 1962 yılında Avrupa Tarımsal Yön Verme ve Garanti Fonu devreye girdi.1994 yılında çalışmalarına başlayan Bölgeler Komitesi de “yerindenlik” (subsidiarity) ilkesiyle uyumlu olarak yerel yönetimlerle ilgilenmiştir.Macaristan ve Polonya için 1989 yılında geliştirilen PHARE programı, daha sonra Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Letonya, Litvanya, Macaristan, Polonya, Romanya, Slovakya ve Slovenya ülkelerini kapsayacak şekilde geniş-

letildi. AB'deki bölgesel kalkınma ajanslarının en erken örnekleri, 1950'li ve 1960'lı yıllarda Belçika, Fransa ve İtalya'da görülür. 2006 yılında iki pilot uygulama ile kalkınma ajansı uygulamalarını başlatan Türkiye, listenin en sonunda yer almaktadır (Can, 2011, s. 26-38).

AB genelinde kalkınma ajanslarının kuruluş dönemlerinde, ağırlıklı olarak altyapı ve tarımsal kalkınma konularına yoğunlaştıkları, sonraları sanayi ile ilgilendikleri, son dönemde de hizmetler ve ileri teknolojilerin desteklenmesine doğru bir eğilim içine girdikleri görülmektedir. Bilgi teknolojileri, AR-GE ve inovasyon faaliyetlerine verilen önem artmaktadır (İZKA, 2008, s. 21).

1.2. Ülkelere Göre Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Kuruluş Yılları

Avrupa kıtasında kalkınma ajanslarının kuruluş yılları ülkeler itibariyle aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 1. Ülkelere Göre Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Kuruluş yılları

1950 öncesi ve 1950'ler	1960'lar ve 1970'ler	1980'ler	1990'lar		
Avusturya	Almanya	Yunanistan	Bulgaristan	Litvanya	İsveç
Belçika	İngiltere	İspanya	Çek Cum.	Polonya	Ukrayna
Fransa	İtalya	Finlandiya	Estonya	Portekiz	
İrlanda	Hollanda	Danimarka	Macaristan	Slovakya	

Kaynak: Akgül ve Uzay, 2010, s.421-424.

Günümüzde Avrupa kalkınma ajanslarının Avrupa genelinde 150 üyeye sahip örgütlenmiş üst kuruluşu, Avrupa Bölgesel Kalkınma Ajansları Birliği (EURADA) bulunmaktadır.

1.3. Ülke Bazında Bölgesel Kalkınma Örnekleri

1.3.1. Almanya

Ekonomik yapısı daha zayıf bölgelerin güçlendirilmesi amaçlanmıştır. 1951'den sonra tarımsal bölgelerde altyapının geliştirilmesi için programlar yapılmış, tercihli tarım uygulaması başlatılmış, sanayi ve ticaret yatırımları için özel amortisman indirimleri uygulanmış, kırsal alanda rastgele bir sanayi kalkınmasının önlenmesi ve daha fazla ekonomik büyüme sağlanması

için federal büyüme merkezlerinin oluşturulması gibi çeşitli programlar yürütülmüştür.

1.3.2. Fransa

İkinci dünya savaşı sonrasında artan bölgelerarası gelişme farkının giderilmesi için bazı bölgelerde bölgesel kalkınma politikaları uygulanmıştır. Çalışmalar doğrudan Başbakan'a karşı sorumlu olan karma ekonomi şirketleri ile yürütülmüştür.

1.3.3. İngiltere

1990'lı yıllarda merkezi idare kuruluşlarının politikalarında bölgesel boyut ortaya konmuştur. Kalkınma ajansı oluşumuna dair getirilen önerilerin çoğu 1998'de yürürlüğe giren Kalkınma Ajansı Kanununda yer almıştır.

1.3.4. İskoçya

İskoçya şirketi (SE) olarak adlandırılan ajans üniversitelerle, yerel idarelerle ve diğer kurumlarla yakın işbirliği içinde çalışmaktadır.

1.3.5. İsveç

İsveç'in merkezi kalkınma kurumu, 1984 yılında kurulan ve araştırma geliştirme, yeni firmalar oluşturma, KOBİ'leri geliştirme, bölgesel kalkınma, çevre ve enerji gibi konularda yetkileri olan Ulusal Sanayi ve Teknik Kalkınma Kuruludur (NUTEK).

1.3.6. İtalya

İtalya, 1861'den sonra kuzey ve güney arasındaki gelişmişlik farkını kaldırmak için Güney Sandığı kurulmuştur. Kurum bölgenin sosyo-ekonomik problemlerinin çözümünü amaçlamış tarıma, altyapıya, sanayi ve özel sektör yatırımlarına önem vermiştir.

1.3.7. Japonya

İlk kalkınma ajansı 1956 yılında kurulan Japonya'da, ajansın ilk amacı, bölgenin Japonya ortalamasına göre düşük olan gelirini yükseltmekti. Japonya Bölgesel kalkınma Kurumu, refahı yükseltmek ve sanayii teşvik etmek amacıyla 1974'te kurulmuştur.

1.3.8. Norveç

Önce bakanlıklar arası komite, sonra bölgesel kalkınma fonu kurulmuştur. Fonun belli başlı araçları uzun vadeli krediler, kredi garantileri, faiz erteleme, bina, makine ve teçhizat yatırımlarıdır. Vergi teşvikleri ve ulaştırma yardımları da teşvikler arasındadır.

1.3.9. Portekiz

1990'lı yılların ikinci yarısında, kalkınma ajanslarının kurumsal kapasitesini iyileştirici program tamamlanmıştır. Sonuçta 16 adet kalkınma ajansı kurulmuştur. ("Tüm ülkeler için" Akgül ve Uzun, 2010, s.421-424).

1.4. Ükelere Göre Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Yasal Statüleri

Kalkınma ajansları, belediyeler arası ajans, kar amacı gütmeyen birlikler, sınırlı sorumlu şirketler, kamu/özel hukuk kuruluşları, kamusal sınırlı sorumlu şirketler, vakıf, limited şirket, ortak hisseli şirketler, sivil toplum kuruluşu gibi farklı yapılar da olabilmektedir (İZKA, 2008, s.13).

Tablo 2. Ükelere Göre Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Yasal Statüleri

ÜLKELER	KALKINMA AJANSI STATÜSÜ
Almanya	Yarı özerk kamu şirketleri
İspanya	Özel hukuka tabi kamu kuruluşları
Fransa	Karma ekonomi şirketleri
Belçika	Belediyeler arası ajanslar
Romanya. Danimarka	Vakıflar
Çek Cumhuriyeti. Estonya. Slovakya. Polonya	Kamu-özel sektör şirketleri
İsveç	Limited şirket
Hollanda. İtalya. İrlanda, Portekiz	Kamu limited şirketleri
İngiltere	Bakanlık dışı kamu kurumu (quango)/ Özerk Örgüt
Litvanya	Kar amacı gütmeyen kuruluşlar
Yunanistan	Belediye girişimi

Kaynak: Can, 2011, s.26-38.

1.5. Avrupa Birliğinde NUTS Sistemi

Avrupa Birliğinin oluşturduğu NUTS sistemi (Nomenclature of Territorial Units for Statistics) ulusal toprakları bölgelere ayırmakta kullanılan bir sistemdir. NUTS kurumsal veri dökümünü sağlar, üçlü hiyerarşik bir sınıflandırmadır. AB'ye üye devletlerin bölgesel politikaları uygulamasının genel çatısıdır ve bölgesel ulusal problemlerin analiz ölçeğidir (Akgül ve Uzun, 2010, s.424-425).

Avrupa Birliğinde yerel, bölgesel ve ulusal olmak üzere 3 düzey yönetsel kademeleşmeden söz edilebilir. Böyle bir düzey hem sorunlara çözüm üretmeye elverişlidir hem de kalkınma koşullarını iyileştirecek program ve projeler oluşturmaya daha hazırlıklıdır (Göymen, 2010, s.152).

2. DÜNYA GENELİNDE BÖLGESEL KALKINMA AJANSLARININ GENEL GÖREVLERİ

Globalleşme, bazı bireyler, gruplar ve ülkeler için fırsat ve kazançlar yaratırken, bazı bireyler, gruplar ve ülkeler için yeni riskler oluşturmaktadır (Esen, 2000, s.60). Bu nedenle, ülkeler kalkınma politikalarını hem ulusal hem bölgesel büyüklükte hazırlamak zorundadırlar. Dünya genelinde bölgesel kalkınma kuruluşlarının aşağıda sayılan görevleri üstelendikleri söylenebilir.

2.1. Kalkınma Stratejileri Oluşturmak

Ajanslar, kalkınma hedefi doğrultusunda, bölgenin sahip olduğu potansiyelleri, fırsatları, zayıf yönleri ve tehditleri ele alarak, farklı toplum kesimleri ile işbirliği halinde, bölgenin öncelik alanlarını belirler ve orta, uzun vadeli stratejiler geliştirir.

2.2. Yatırımcı Çekmek

Bölgeye yatırımcı çekmek, ajansların en önemli, en temel ve en eski işlevidir. Ajansların hedefi, bölgedeki yatırım ortamını iyileştirmek, bölge dışındaki firma ve yatırımcıların dikkatini bölgeye çekmektir (Tamer, 2010: 28-34).

2.3. Tanıtım Yapmak

Bölgenin tanıtımını yapmak ajansın görevlerindedir. Yatırımcı, yatırımının riskleri ve avantajlarını ölçemediği bir yerde yatırım yapmaz.

2.4. Bölgesel Yardım Hibeleri Kullandırmak ve Yönetmek

Ajanslar, merkezi hükümetin bölgeye tahsis ettiği fonların ve diğer kaynaklardan sağlanan fonların kullanılmasına ve yönetilmesine aracılık etmelidir.

2.5. Altyapıyı Geliştirmek

Yerel yönetimlerin mali imkanlarının yetersiz kalması nedeniyle, ajanslar da yatırım altyapısını geliştirmek üzere faaliyette bulunmaktadır (Tamer, 2010, s. 28-34).

2.6. Kırsal Kalkınmayı Sağlamak

Ajansların içintarımsal üretimin ve tarıma dayalı sanayinin geliştirilmesi ve potansiyel turizm olanaklarının kullanılması önemli bir fonksiyondur.

2.7. Danışmanlık ve Destek Hizmetleri Vermek

Danışmanlık hizmeti; yatırım altyapısı hakkında araştırma yapmak, seminer düzenlemek, finansman konusunda yatırımcılara bilgi sağlamak ve önerilerde bulunmak, uzman kişileri davet etmek, pazar araştırması veya stratejik iş planlaması yapmak, yatırımcı adına işlemleri takip etmek gibi konuları kapsar.

2.8. Fon Sağlamak

Yerel sermayenin yetersiz kaldığı yerlerde, ajanslar ekonomik canlanmayı sağlamak ve yatırımcıları teşvik etmek amacıyla fonlar sağlamaktadır (Tamer, 2010, s.28-34).

Yatırımların artırılması ve KOBİ'lerin teşvik edilmesi sürdürülebilirlik çerçevesinde olması önemlidir. Sürdürülebilirlik bölgesel politikanın merkezinde yer almalıdır (Uzay, 2005, s.63).

3. TÜRKİYE'DE BÖLGESEL KALKINMA

3.1. Türkiye'de Bölgesel Sınıflandırmada AB Standartlarına Uyum (NUTS)

Türkiye'de, 1983 yılında 71 sayılı KHK ile bölge valilikleri kurulması kabul edilmiş, ülke 8 bölgeye ayrılmış, ancak bu KHK, 1984 yılında Anayasaya aykırılık gerekçesiyle 3036 sayılı Yasa ile iptal edilmişti (Bayramoğlu, 2005, s.70). Yeni kamu yönetimi anlayışı, yönetim, yerellik ilkesi ve yerelin karar alma sü-

reçlerine katılımını ön plana çıkarmıştır. Bölgesel gelişme politikalarında yaşanan dönüşüm, Türkiye’de kalkınmanın bölge ölçeğinde yeniden ele alınmasını sağlamıştır. Yerindenlik ilkesi ve yönetim kavramı, yeni kamu yönetimi anlayışı ve bölgesel kalkınmanın yatay eksenini olarak ortaya çıkmaktadır (Karata, 2011, s. 39-40).

Türkiye’de NUTS sınıflandırmasının yapılması Bakanlar Kurulu tarafından 28/08/2002 tarihinde kararlaştırılmış ve 22/09/2002 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Bu çalışmayla 12 adet NUTS 1, 26 adet NUTS 2 ve il düzeyinde 81 adet NUTS 3 bölgesi belirlenmiştir. 12 adet NUTS 1; İstanbul, Batı Marmara, Ege, Doğu Marmara, Batı Anadolu, Akdeniz, Orta Anadolu, Batı Karadeniz, Doğu Karadeniz, Kuzeydoğu Anadolu, Ortadoğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu bölgeleri olarak belirlenmiştir. NUTS 2 bölgeler ise, şu an kalkınma ajanslarının kurulu olduğu 26 bölgedir (Akgül ve Uzay, 2010, s.431-434).

Şekil 1. Türkiye Düzey 1 Bölgeleri (İZKA, 2008:539)

Şekil 2. Türkiye Düzey 2 Bölgeleri (İZKA, 2008: 539)

Şekil 3. Türkiye Düzey 3 Bölgeleri

3.2. Türkiye Bölgesel Kalkınma Kurumları Deneyimleri

Kalkınma ajansları öncesinde, Ege Ekonomisini Geliştirme Vakfı (EGEV), Mersin Kalkınma ve İşbirliği Konseyi (MEKİK), Adana Güçbirliği Vakfı ve Adana Yatırımları Araştırma ve Geliştirme Merkezi (AYAGEM), Batı Akdenizi Geliştirme Vakfı (BAGEV), Kelkit Platformu, Samsun Bölgesel Ekonomik Kalkınma Konseyi (SABEKAK), Girişimci Destekleme ve Yönlendirme Merkezleri (GİDEM) ve İş Geliştirme Merkezleri (İŞGEM) gibi kalkınma platformları niteliğinde bazı yapılar oluşturulmuştur (Tamer, 2010, s.40).

3.2.1. GAP Girişimci Destekleme ve Yönlendirme Merkezi

1997 Yılında GAP Bölge Kalkınma İdaresi ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından başlatılan GİDEM projesinin amacı, bölgeye yatırım yapmak isteyen yatırımcılara gerekli hizmetleri sunmaktır.

3.2.2. EGEV ve İZTO Ege Bölgesi Kalkınma Ajansı

1993 yılında MEDINVEST programının desteğiyle Türkiye'nin ilk kalkınma ajansı EBKA (Ege Bölgesi Kalkınma Ajansı) Ege Ekonomiyi Geliştirme Vakfı (EGEV) bünyesinde kurulmuştur. 1995 yılında projenin sonlanmasının ardından EGEV, EBKA'yı kendi içinde bir şirkete dönüştürmüştür.

3.2.3. Mersin Kalkınma Ajansı

Mersin'de kalkınma ajansı girişimi ilk defa 1999 yılında Mersin Ticaret ve Sanayi Odası tarafından başlatılmış, 2002 yılında MYSO (Mersin Ticaret ve Sanayi Odası) bünyesinde Mersin Kalkınma Ajansı kurulmuştur. 2004 yılında Mersin kalkınma ve İşbirliği Konseyine (MEKİK) dönüşmüştür (Akgül ve Uzay, 2010, s.169-171).

3.2.4. Doğu Anadolu Kalkınma Programı (DAKP)

Türkiye'nin en az gelişmiş bölgesi olan Doğu Anadolu'daki 4 ilde(Bitlis, Hakkari, Muş, Van) toplum kalkınması, turizm, çevre, küçük ve orta ölçekli işletmeler ve tarım bileşenlerinden oluşmaktaydı (Göymen, 2010, s.203).

3.2.5. Güney Antalya Turizm Gelişim Projesi

Proje Antalya'nın güneyindeki 80 kilometre uzunluğunda ve 9 km genişliğindeki bazı köyleri ve antik kentleri içine alan kıyıyı kapsıyordu (Göymen, 2010, s.50).

3.2.6. Teknokentler ve Teknoparklar

Konya Teknokent: Selçuk Üniversitesi Teknoloji Geliştirme Bölgesi, Konya'da 8 Ağustos 2003 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulmuştur. Konya Teknokent'te Selçuk Üniversitesi İleri Teknoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi, KOSGEB, Selçuk Tekmer, Global Politikalar Araştırma Derneği bulunmaktadır. Proje ve İş Geliştirme Merkezi(PİGEM), 2006 yılında kurulmuştur (Görkemli, 2011, s.98-100).

1970'li yılların sonlarında DPT tarafından başlatılan, Çorum-Çankırı Kırsal Kalkınma Projesi, Erzurum Kırsal Kalkınma Projesi, Bingöl-Muş Kırsal Kalkınma Projesi, Yozgat Kırsal Kalkınma Projesi, Ordu-Giresun Kırsal Kalkınma Projeleri, 2003 yılı sonrası ise Kayseri-Sivas-Yozgat Bölgesel Gelişme Projesi, Doğu Akdeniz Bölgesel Gelişme Projesi, Batı Akdeniz Bölgesel Gelişme Projesi, Konya-Karaman Bölgesel Gelişme Projesi, Ege Bölgesi Bölgesel Gelişme Projesi, Orta Karadeniz Bölgesel Gelişme Projesi çalışmaları dikkat çekmektedir (ILDIRAR:2004, s.189).

3.3. Türkiye'de Kalkınma Ajansları

3.3.1. 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun

Kanunda ajansların kuruluş prosedürü, kuruluş yeri, merkezi, statüsü ve tabi olduğu hükümlere ilişkin bilgiler verilmiş, daha sonra da Devlet Planlama Teşkilatının ajanslar üzerindeki koordinasyon yetkisi belirtilmiştir.Ajansların kuruluşu Bakanlar Kuruluna bırakılmış, ajanslarla ilgili pek çok konuda düzenleme yapma yetkisi Devlet Planlama Teşkilatına(Şu an Kalkınma Bakanlığı) verilmiştir (Tamer, 2010, s.45-46).

3.3.2. İkincil Düzenlemeler

Yüksek Planlama Kurulu Kararı ile ajans personelinin ücret ve gündelikleri ile diğer mali ve sosyal hakları belirlenmiştir. Ajansların işleyiş kurallarını belirlemek üzere, “Kalkınma Ajanslarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik” ile “Kalkınma Ajansları Personel Yönetmeliği”, “Kalkınma Ajansları Bütçe ve Muhasebe Yönetmeliği”, “Kalkınma Ajansları Denetim Yönetmeliği”, “Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği” yürürlüğe konmuştur.

3.3.3. Türkiye’de Düzey 2 Bölgelerde Kurulan Kalkınma Ajansları

08/02/2006 tarihli 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun ile kalkınma ajanslarının yasal zemini oluşturulmuş, 06/07/2006 tarihinde yayımlanan 2006/10550 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile TR 31 İzmir ili ve TR62 Adana ve Mersin illeri bölgelerinde kalkınma ajansları kurulmuştur.

22 Kasım 2008 tarihinde yayımlanan 2008/14306 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile 8 adet kalkınma ajansı daha kurulmuştur.

Tablo 3. 2006 ve 2008 Yıllarında Kurulan Kalkınma Ajansları Tablosu

AJANSIN ADI	DÜZEY 2 BÖLGESİ	KAPSAMDAKİ İLLER	MERKEZ
İZMİR KALKINMA AJANSI (İZKA)	TR 31	İzmir	İzmir
ÇUKUROVA KALKINMA AJANSI (ÇKA)	TR 62	Adana, Mersin	Adana
İSTANBUL KALKINMA AJANSI (İSTKA)	TR10	İstanbul	İstanbul
MEVLANA KALKINMA AJANSI (MEVKA)	TR52	Karaman, Konya	Konya
ORTA KARADENİZ KALKINMA AJANSI (OKA)	TR83	Amasya, Çorum, Samsun, Tokat	Samsun
KUZEYDOĞU ANADOLU KALKINMA AJANSI (KUDAKA)	TRA1	Bayburt, Erzincan, Erzurum	Erzurum
DOĞU ANADOLU KALKINMA AJANSI (DAKA)	TRB2	Bitlis, Hakkari, Muş, Van	Van
İPEKYOLU KALKINMA AJANSI (İKA)	TRC1	Adıyaman, Gaziantep, Kilis	Gaziantep
KARACADAĞ KALKINMA AJANSI	TRC2	Diyarbakır, Şanlıurfa	Diyarbakır
DİCLE KALKINMA AJANSI (DİKA)	TRC3	Batman, Mardin, Şırnak, Siirt	Mardin

25 Temmuz 2009 tarihinde yayımlanan 2009/15236 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 16 adet kalkınma ajansı daha kurulmuş, ajans sayısı 26 olmuştur.

Tablo 4. 2009 Yılında Kurulan Kalkınma Ajansları Tablosu

AJANSIN ADI	DÜZEY 2 BÖLGESİ	KAPSAMDAKİ İLLER	MERKEZ
TRAKYA KALKINMA AJANSI (TRAKYAKA)	TR21	Edime, Kırklareli, Tekirdağ	Tekirdağ
GÜNEY MARMARA KALKINMA AJANSI (GMKA)	TR22	Balıkesir, Çanakkale	Balıkesir
GÜNEY EGE KALKINMA AJANSI (GEKA)	TR32	Aydın, Denizli, Muğla	Denizli
ZAFER KALKINMA AJANSI (ZAFERKA)	TR33	Afyonkarahisar, Kütahya, Manisa, Uşak	Kütahya
BEBKA	TR41	Bilecik, Bursa, Eskişehir	Bursa
DOĞU MARMARA KALKINMA AJANSI (MARKA)	TR42	Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya, Yalova	Kocaeli
ANKARA KALKINMA AJANSI (ANKARAKA)	TR51	Ankara	Ankara
BATI AKDENİZ KALKINMA AJANSI (BAKA)	TR61	Antalya, Burdur, Isparta	Isparta
DOĞU AKDENİZ KALKINMA AJANSI (DOĞAKA)	TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	Hatay
AHİLER KALKINMA AJANSI (AHİKA)	TR71	Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir, Niğde	Nevşehir
ORTA ANADOLU KALKINMA AJANSI (ORAN)	TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat	Kayseri
BATI KARADENİZ KALKINMA AJANSI (BAKKA)	TR81	Bartın, Karabük, Zonguldak	Zonguldak
KUZEY ANADOLU KALKINMA AJANSI (KUZKA)	TR82	Çankırı, Kastamonu, Sinop	Kastamonu
DOĞU KARADENİZ KALKINMA AJANSI (DOKA)	TR90	Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Trabzon	Trabzon
SERHAT KALKINMA AJANSI(SERKA)	TRA2	Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars	Kars
FIRAT KALKINMA AJANSI (FKA)	TRBI	Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli	Malatya

3.3.4. Türkiye’de Kalkınma Ajanslarının Genel Özellikleri, Görev ve Fonksiyonları

3.3.4.1. Türkiye’de Kalkınma Ajanslarının Genel Özellikleri

1- Ajanslar yasa ile düzenlendiklerinden yasal dayanağa sahiptir ve bir idari işlem olan bakanlar kurulu kararı ile kurulmuşlardır.

2- Ajansların faaliyet alanı bölge sınırları ile sınırlandırılmıştır.

3- Ajanslar genel olarak özerkliğe sahiptirler. Hiyerarşik değil vesayet denetimine tabidirler.

4- Ajanslar merkezi yönetim bütçesinden tahsis edilen kaynaklar ile belediyeler, il özel idareleri, ticaret ve sanayi odalarının gelirlerinin belli bir oranından oluşan kaynakları kullanmaktadırlar.

5- Ajans yönetim kurulu hem idarenin hem ticaret sanayi odaları gibi inisiyatiflerden oluşturularak ve bölgenin tamamını temsil edebilecek danışma kurulunun 100 temsilciden oluşturulması ile yönetim örneğidir.

6- Ajanslar tüzel kişiliğe sahiptir.

7- 5018 sayılı Kamu Mali Yönetim Kontrol Kanunu ile 4734 sayılı Kamu İhale Kanununa tabi değildir.

8- Çalışanları İş Kanununa tabi olarak görev yapmaktadır.

9- İnternet sayfası kurulması ve proje teklif çağrılarında etkin olarak kullanımı, veri işleme programlarının yaygın kullanımı ile dinamik ve esnek, faaliyet raporlarının yayımlanması, Bakanlığa devamlı bilgi verilmesi, Yönetim Kurulu ve Kalkınma Kurulunun devamlı bilgilendirilmesi ile şeffaf bir yapı arz ederler.

10- Ajanslar iktisadi, sanayi, sosyal, kırsal kalkınma programları uygular, altyapının kalkınmaya uygun hale getirilmesi ve girişimciliği artırmaya yönelik faaliyetler yürütür.

11- Ajanslar bölge planı hazırlama görev ve yetkisine sahiptirler.

12- Yabancı dil bilgisi olan, nitelikli personelinin çok değişik uzmanlık bilgilerine sahip olması ile farklılaşmakta, bu değişik uzmanlık bilgilerinin tek bir potada birleşmesi sinerji oluşturmaktadır.

3.3.4.2. Kalkınma Ajanslarının Temel Görev ve Fonksiyonları

5449 sayılı Yasanın 5. Maddesi çerçevesinde, kalkınma ajanslarının temel görev ve fonksiyonları aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- a) Yerel yönetimlerin plânlama çalışmalarına teknik destek sağlamak.
- b) Bölge plân ve programlarının uygulanmasını sağlayıcı faaliyet ve projelere destek olmak;
- c) Desteklenen faaliyet ve projelerin uygulama sürecini izlemek, değerlendirmek ve sonuçlarını Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bildirmek.
- d) Bölge plan ve programlarına uygun olarak bölgenin kırsal ve yerel kalkınma ile ilgili kapasitesinin geliştirilmesine katkıda bulunmak, bu kapsamdaki projelere destek sağlamak.
- e) Bölgede kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülen ve bölge plân ve programları açısından önemli görülen diğer projeleri izlemek.
- f) Bölgesel gelişme hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik olarak; kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek.
- g) Ajansa tahsis edilen kaynakları, bölge plân ve programlarına uygun olarak kullanmak veya kullandırmak.
- h) Bölgenin kaynak ve olanaklarını tespit etmeye, ekonomik ve sosyal gelişmeyi hızlandırmaya ve rekabet gücünü artırmaya yönelik araştırmalar yapmak, yaptırmak, başka kişi, kurum ve kuruluşların yaptığı araştırmaları desteklemek.
- i) Bölgenin iş ve yatırım imkânlarının, ilgili kuruluşlarla işbirliği halinde ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtımını yapmak veya yaptırmak.
- j) Bölge illerinde yatırımcıların, kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve yetki alanına giren izin ve ruhsat işlemleri ile diğer idarî iş ve işlemlerini, ilgili mevzuatta belirtilen süre içinde sonuçlandırmak üzere tek elden takip ve koordine etmek.
- k) Yönetim, üretim, tanıtım, pazarlama, teknoloji, finansman, örgütlenme ve işgücü eğitimi gibi konularda, ilgili kuruluşlarla işbirliği sağlayarak küçük ve

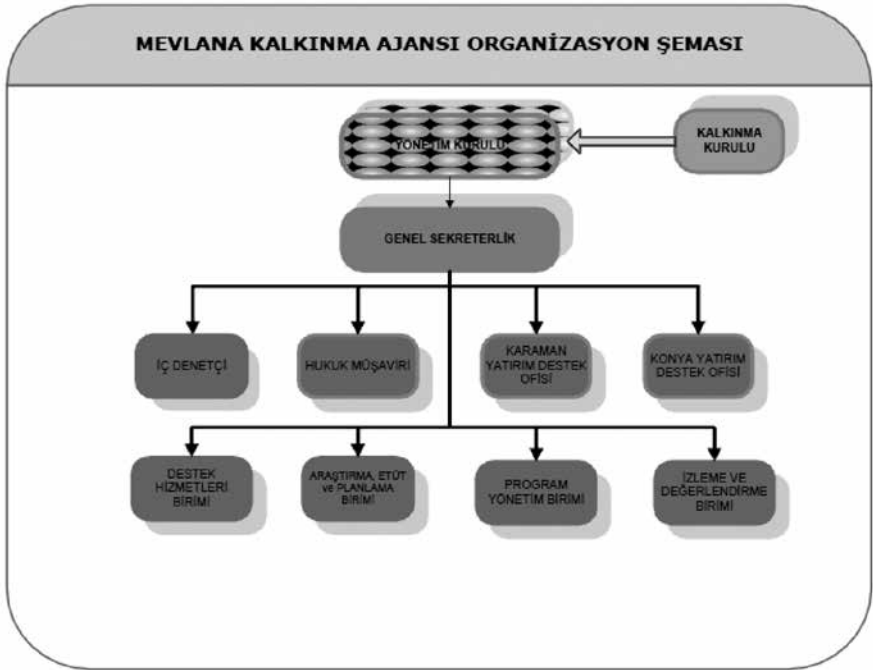
orta ölçekli işletmelerle yeni girişimcileri desteklemek.

l) Türkiye'nin katıldığı ikili veya çok taraflı uluslararası programlara ilişkin faaliyetlerin bölgede tanıtımını yapmak ve bu programlar kapsamında proje geliştirilmesine katkı sağlamak.

4.KALKINMA AJANSLARININ BÖLGESEL KALKINMAYA YÖNELİK FAALİYETLERİ

4.1. Mevlana Kalkınma Ajansı Yapısı ve Faaliyetleri

Mevlana Kalkınma Ajansı organizasyon yapısı aşağıdaki Şekil 4'te gösterildiği gibi oluşturulmuştur.

Şekil 4. Mevlana Kalkınma Ajansı Organizasyon Şeması

4.1.1. Mali Destek Programları

4.1.1.1. Mevlana Kalkınma Ajansı 2009 Yılı Mali Destek Programları

Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı ile 3.000.000 TL kaynak kullanımı öngörülmüş, genel amaç, bölge halkının yaşam kalitesinin artırılması ve yaşanabilir çevresel ortamların sürdürülebilirliğinin sağlanması yoluyla bölgenin refah seviyesinin artırılmasına katkı sağlamak olarak belirlenmiştir (MEVKA, 2009 yılı KÖA MDP Başvuru Rehberi).

Kırsal Kalkınma Mali Destek Programı ile 7.000.000 TL kaynak kullanımı öngörülmüş, genel amaç, kırsal kalkınmaya destek sağlanarak bölge halkının gelir düzeyi, yaşam kalitesi ve refah seviyesinin artırılmasına katkı sağlanması olarak belirlenmiştir (MEVKA, 2009 yılı KK MDP Başvuru Rehberi).

4.1.1.2. Mevlana Kalkınma Ajansı 2010 Yılı Mali Destek Programları

İktisadi Kalkınma Mali Destek Programı ile 15.000.000 TL kaynak kullanımı öngörülmüş, genel amaç TR52 (Konya-Karaman) Düzey2 Bölgesindeki iktisadi işletmelerin rekabet güçlerini artırarak bölge ekonomisinin gelişmesine katkı sağlamak olarak belirlenmiştir (MEVKA, 2010 yılı İK MDP Başvuru Rehberi).

Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı ile 5.000.000 TL kaynak kullanımı öngörülmüş, genel amaç, bölgede sosyo-ekonomik bir ivme kazandıracak olan insan kaynakları kapasitesinin geliştirilmesi ile sosyal-sermayenin ve yaşam kalitesinin iyileştirilmesi olarak belirlenmiştir (MEVKA, 2010 yılı SK MDP Başvuru Rehberi).

4.1.1.3. Mevlana Kalkınma Ajansı 2011 Yılı Mali Destek Programları

İktisadi Kalkınma Mali Destek Programı ile 11.500.000 TL kaynak kullanımı öngörülmüş, genel amaç, TR52 (Konya-Karaman) bölgesindeki iktisadi işletmelerin rekabet güçlerini artırarak bölge ekonomisinin gelişmesine katkı sağlamak olarak belirlenmiştir (MEVKA, 2011 yılı İK MDP Başvuru Rehberi).

Kırsal Kalkınma Mali Destek Programı ile 3.500.000 TL kaynak kullanımı öngörülmüş, genel amaç, TR52 (Konya-Karaman) bölgesinin kırsalda turizm altyapısının güçlendirilmesi ve tarımsal üretimin artırılması yolu ile bölge cazibesinin ve rekabetçiliğinin artırılması olarak belirlenmiştir (MEVKA 2011 yılı KK MDP Başvuru Rehberi).

4.1.1.4. Mevlana Kalkınma Ajansı 2012 Yılı Mali Destek Programları

Bölgenin Rekabet Gücünün Artırılması Mali Destek Programı ile 14.000.000 TL kaynak kullanımı öngörülmüş, genel amaç, yerelin yeniliğe dayalı rekabet gücünün artırılarak bölgesel kalkınmanın sürekliliğini sağlamak ve bölge cazibesini artırmak olarak belirlenmiştir (MEVKA, 2012 yılı BRGA MDP Başvuru Rehberi).

Turizme Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı ile 6.000.000 TL kaynak kullanımı öngörülmüş, genel amaç, TR52 (Konya-Karaman) Düzey 2 bölgesinin turizmin çeşitlendirilmesi ve turizm altyapısının güçlendirilmesi yoluyla bölge cazibesinin ve rekabetçiliğinin artırılması olarak belirlenmiştir (MEVKA, 2012 yılı TYKÖA MDP Başvuru Rehberi).

4.1.2. Doğrudan Faaliyet Desteği

Mevlana Kalkınma Ajansının doğrudan faaliyet desteklerine örnek olarak, tarımsal sanayide yapısal özelliklerin analizi envanter raporu, tarımsal sanayide yapısal özelliklerin analizi süt sonuç raporu, tarımsal sanayide yapısal özelliklerin analizi un analiz raporu, Konya ili sanayi sektörü yatırım kılavuzu, Konya ili hizmet sektörü yatırım kılavuzu, Konya ili meyvecilik ve bağcılık eylem planı, Konya ili tarım sektörü yatırım kılavuzu, ithal ara ürün üretilebilirliği, Konya ayakkabı rekabet edebilirlik ve küme raporu, işverenin mevcut işgücünün yeterliliği ve emek talebi ile beklentilerinin nedenselliği, Ereğli ilçesinde yüksek katma değerli tarım ürünleri üretilmesi için fizibilite projesi, Konya'da dış mekan süs bitkileri, iç mekan süs bitkileri yetiştirilmesine yönelik fizibilite, Karaman bölgesi rekabetçilik temelli turizm sektörü geliştirme çalışması, Konya'da yenilenebilir enerji kaynakları malzeme üretilebilirlik araştırması, TR52 bölgesi lojistik strateji planı ön hazırlık raporu, Konya ili yatırım ön fizibilite raporu, Konya turizm sektörü alansal varlık uluslar arası rekabetçilik ve makro düzey kümelenme çalışması, Konya-Karaman bölgesi turizm sektörü bölgesel kümelenme analizi çalışmaları gösterilebilir (mevka.org.tr, erişim:22/03/2013).

4.1.3. Teknik Destek

Mevlana Kalkınma Ajansının teknik desteklerine örnek olarak, yüksek hızlı trenin bölgesel kalkınmaya etkileri, mesleki yeterlik (VOC-TEST) merkezi

kurulması fizibilite çalışması, Karapınar enerji ihtisas bölgesi fizibilite raporu, Karaman ili inanç turizmi potansiyelinin araştırılması, ilköğretim ve liselerde sınav başarısının 2023 yılına kadar artırılmasına ilişkin strateji geliştirilmesi, Meke Gölünün tabii varlıklarının korunumu, Karapınar organize sanayi bölgesi gelişim planı, Doğanhisar ilçesi yer altı kaynaklarının potansiyelinin tespiti, Doğanhisar ilçesinde üretilen tarımsal ürünlerin potansiyelinin tespiti, Akşehir sanayisi 2011-2016 stratejik planı, Yeniceoba belediyesi SWOT analizi, erezyonla mücadele ve ağaçlandırma planı, Karapınar güneş enerjisi üretim alanlarına ilişkin biyolojik özelliklerin tespiti, Ereğli işletmelerinin yönetim sorunlarının tespitine yönelik araştırma gösterilebilir (mevka.org.tr, erişim:22/03/2013).

4.1.4. GÜDÜMLÜ PROJE DESTEĞİ

Mevlana Kalkınma Ajansı, Konya Bölgesel İnovasyon Merkezi (Konya BİM) ve Karaman İş Geliştirme Merkezi (İŞGEM) konulu güdümlü proje çalışmaları ile 2011 yılında öncü ajanslardan biri olmuştur.

4.1.5. DiğER Faaliyetler

Mevlana Kalkınma Ajansı tarafından, Konya-Karaman Ekonomik Bültenleri, İhracatta Bölgedeki Stratejik Sektörler, TR52 Bölgesi Kuraklık Endeksi, Konya Sanayisinde Enerji Verimliliği, TR52 Bölgesi İlçeleri Sosyal Gelişmişlik Endeksi, Bölgenin Dış Ticaret Performansı konularında çalışmalar yapılmış ve sonuçları kamuoyuna duyurularak yayımlanmıştır.

4.1.5.1. Mevlana Kalkınma Ajansı E-Devlet Uygulamaları Genel Bilgi

Bilgi yönetiminde bilişim teknolojisi yönetimin başarısında büyük önem taşımaktadır (Özer, 2008: 88).

Ajansta kullanılan elektronik devlet uygulaması olarak kabul edilebilecek bilgisayar programlarını:Evrak Bilgi Yönetim Sistemi (EBYS), Kalkınma Ajansları Yönetim Sistemi (KAYS), Program Taşınır Kayıt Takip Modülü, Ajans içi veri paylaşımı amacıyla kullanılan ve sadece ajans personelinin kullanıcı adı-şifre ile ulaşabildiği veritabanı paylaşımı, elektronik imza uygulaması, Muhasebe kayıtlarının yapılması ve takibi amacıyla kullanılan muhasebe programı olarak sayabiliriz.

4.2. Mevlana Kalkınma Ajansı Tarafından Desteklenen Bölgesel Kalkınma Açısından Önemli Bazı Projeler

2011 yılı mali destek programları kapsamında desteklenmesi öngörülen proje konularını; yüksek teknoloji sektörler için Ar-Ge altyapısı oluşturma, yüksek basınç buhar kazan imalat sürecinde modernizasyon, alev duman boru kaynaklarının otomasyonu, sürekli döküm hattı yatırımı ile alüminyum levha üretimi, dövme çelik kalitesinde döküm, motorlu çapa makinesi üretim tesisinde kapasite artırma, 5 eksenli işleme merkezi teknolojisi transferi, inovatif kayar kapı operatörü üretimi, çevre dostu ısıcam üretimi, elma üretiminde çiçek ve tomurcukların korunması, kalıp üretim teknolojisi, kozmetik sektöründe teknoloji transferi, rögaromatik üretiminde kapasite geliştirme, cidarlı (su ve buhar ceketli) gıda tanklarında yeni teknolojilerin kullanılması, plastik boru hammadde otomasyon sistemi, depreme dayanıklı modüler mobilya üretimi, büyük ölçekli şemsiye üretimi, alüminyum enjeksiyon presi ile yüksek teknolojiye sahip yarı katı metal döküm tekniği, fotovoltaiik/termal hibrit kolektör üretim hattı projesi, süt işleme teknolojisi, uluslararası patent başvurusu A (yenilikçi buluş) olan ürünlerin imalatının yapılması, büyük araçlar için fren kaliper tamir takımı üretimi, lale üretimi, tereyağ paketlenme, yumurta üretim sürecinin modernizasyonu, tescilli ve ergonomik tasarımlar, doğa dostu deterjan, hububat ekim makinelerinin (mibzer) üretiminde yenilikçi ve teknolojik üretim metotları, peynir mayası üretim hattı modernizasyonu, gıda zehirlenmelerine karşı, paslanmaz endüstriyel mutfak ürünlerinde kapasite ve kalite artırımı, eklem protezleri (artroplasti ürünleri) imalatına yönelik yatırım, metal atıkların geri kazanımı, inovatif ve rekabetçi işletmelerin e-ticaret ile pazarlama ve ihracat potansiyellerinin artırılması, sanayi envanteri projesi, dezavantajlı gruplara bilgisayar operatörlüğü eğitimi projesi, ilk yerli rotor ve stator (monopomp) üretimi, Türkiye’de tek ve ilk endüstriyel dikiş makinesi üretimi ve ihracatın artırılması, yeni geliştirilen su santrifüj pompa ve parçalarının ticarileştirilmesi, Pnomatik öğütücünün ticarileştirilmesi, konik sıkmalı burç prototipinin seri imalatı ve ticarileştirilmesi, yenilikçi selektif ve yüzey kaplamalı güneş panellerinin ticarileştirilmesi, dorse dingillerinin ihracatlarının artırılması, yeni otomakas modellerinin ticarileştirilmesi ve ihracatlarının artırılması, elma üretiminde don zararlarının minimize edilmesi, kamyon ve tıra yükleme yapabilen balya

toplama makinelerinin ticarileştirilmesi, yangın hidrantının ticarileştirilmesi ile katma değer kazandırılması, 2 ve 12 butonlu endüstriyel vinç kumandası tasarımı ve prototip imalatı, %100 yerli balya makinesi bağlama ünitesi imalatı projesi, bor karışımı fren pabuçları kaplama projesi, AB standartlarında gıda ambalajı üretimi, civciv yetiştirme sürecinde yenilikçi yöntemler, lazer kaynaklı full plate güneş absorberi imalat hattının kurulumu, hidrolik motor, tohum eleme paketleme tesisi projesi, pompa üretimi, sterilizasyon cihazı seri üretimi, “ileri teknoloji galvanizleme prosesiyle ihracatın artırılması” projesi, çift pistonlu hava kompresörü kapağı üretimi olarak sayabiliriz (2011 yılı Ajans Genel Faaliyet Raporu, 2012, s.173-177).

Proje konuları bile kalkınma ajanslarının bölgesel kalkınma anlamında bölge insanının ufkunu nasıl genişlettiği ve artık orta ileri düzey teknoloji içeren proje konularının emek yoğun sektörlere göre ağırlık kazanmaya başladığını göstermektedir.

4.3. Türkiye Genelinde Kalkınma Ajansları Faaliyetleri

4.3.1. Türkiye Genelinde Kalkınma Ajanslarının 2011 Yılı Mali Destekleri

Türkiye genelinde kalkınma ajanslarının 2011 yılı mali destek programları aşağıda Tablo 5’te gösterilmektedir.

Tablo 5. Türkiye Geneli Kalkınma Ajanslarının 2011 Yılı Teklif Çağrısı Uygulamaları

AJANSLAR	Teklif Çağrısı Bileşeni	Duyurulan Destek Miktarı (1.000 TL)
AHİLER	İmalat Sanayinde Yenilikçiliğin Geliştirilmesi (Kâr Amacı Güden)	6.500
	Turizm (Kâr Amacı Güden ve Gütmeyenler)	6.500
	Tarım ve Kırsal Kalkınma (Kâr Amacı Gütmeyenler)	2.510
ANKARAKA	Turizm Potansiyelinin Harekete Geçirilmesi Yenilikçi Uygulamalar	16.000 9.000

BAKA	Ar-Ge ve Yenilikçiliğin Geliştirilmesi (Kâr Amacı Güden)	5.000
	Ar-Ge ve Yenilikçiliğin Geliştirilmesi (Kâr Amacı Gütmeyen)	2.500
	Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi (Kâr Amacı Güden)	4.500
	Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi (Kâr Amacı Gütmeyen)	1.750
	Tarıma Dayalı Sanayinin Geliştirilmesi (Kâr Amacı Güden)	4.500
	Tarıma Dayalı Sanayinin Geliştirilmesi (Kâr Amacı Gütmeyen)	1.750
BAKKA	KOBİ	11.500
	Sosyal Kalkınma	3.000
BEBKA	Çevre ve Enerji (Kâr Amacı Güden)	4.500
	Çevre ve Enerji (Kâr Amacı Gütmeyen)	4.500
	Ar-Ge ve Yenilikçilik	5.000
	Sosyal Kalkınma (Kâr Amacı Gütmeyen)	2.000
ÇUKUROVA	Rekabet Gücünün Artırılması (Kâr Amacı Güden Kuruluşlar İçin)	17.000
	Göçle Gelen Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Uyumunun Sağlanması (Kâr Amacı Gütmeyen Kurum/Kuruluşlar İçin)	6.000
	Bölge İçi Gelişmişlik Farklarının Azaltılması (Kâr Amacı Güden Kuruluşlar İçin)	2.000
	Bölge İçi Gelişmişlik Farklarının Azaltılması (Kâr Amacı Gütmeyen Kurum/Kuruluşlar İçin)	2.000
DİCLE	Sektörel Gelişme	10.000
	Kentsel Yaşam Kalitesinin İyileştirilmesi	4.000
	Müşterek San. ve Tic. Alanlarının İyileştirilmesi	3.000
DOĞAKA	Turizm Altyapısının Geliştirilmesi Küçük Ölçekli Altyapı	7.000
	Tarıma Dayalı Sanayinin Geliştirilmesi	10.000
DOKA	Turizme Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı	5.000
	Tarıma Dayalı Sanayi	10.000
FIRAT	Turizm ve Sanayi Altyapısının Geliştirilmesi	7.000
	Turizm Sektörünün Geliştirilmesi	4.500
	Ekonomik Gelişme	8.700
	Tarımda Model İşletmeler	6.000

GMKA	İhracat ve Yenilikçilik Sosyal Kalkınma	10.950 4.250
İPEKYOLU	2011 Üniversite-Sanayi-Toplum	6.000
	2011 Turizm Mali Destek Programı	8.000
	2011 Küçük Ölçekli Altyapı	6.500
İSTANBUL	Engelsiz İstanbul	15.000
	İşletmelere Yönelik Çevre ve Enerji Dostu İstanbul	20.000
	Kâr Amacı Gütmeyen Kurumlara Yönelik Çevre ve Enerji Dostu İstanbul	15.000
İZMİR	Teknolojik Üretim ve Yenilik Mali Destek Program	14.000
KARACADAĞ	Ekonomik Gelişme	13.000
	Turizm Altyapısı	6.200
KUDAKA	KOBİ	11.000
	Küçük Ölçekli Altyapı	5.000
KUZKA	KOBİ	11.500
	Çevre ve Turizm Altyapısı	4.500
MARKA	KOBİ'lerin Rekabet Gücünün Artırılması	11.149
	Araştırma-Geliştirme ve Yenilikçilik (Kâr Amacı Güden Kuruluşlara Yönelik)	1.079
	Araştırma-Geliştirme ve Yenilikçilik (Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Yönelik)	3.852
MEVKA	İktisadi İşletmelerde Rekabetçiliğin Geliştirilmesine Yönelik	11.500
	Kırsal Kalkınma	3.500
OKA	KOBİ	15.000
	İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi	3.000
ORAN	Yeni Ürün, Yenilikçilik ve Ar-Ge	7.300
	Jeotermal ve Madencilik	4.500
	Turizm Altyapısının Geliştirilmesi	5.000
SERHAT	Küçük Ölçekli Altyapı	4.500
	Örnek Kombine Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Geliştirilmesi	5.250
	İktisadi Gelişme	5.250

TRAKYA	İktisadi Kalkınma	9.500
	Sosyo-Ekonomik Kalkınma	5.500
	Küçük Ölçekli Altyapı	5.000
ZAFER	Odak Sektörler	12.200
	Sürdürülebilir Kırsal & Kentsel Altyapı	5.900
TOPLAM		463.090

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Kalkınma Ajansları 2011 Yılı Genel Faaliyet Raporu, s.72-73.

4.3.2. Türkiye Genelinde Kalkınma Ajanslarının 2011 Yılında Duyurulan ve Sonuçlanan Mali Destekleri İle 2011 Yılında Sona Eren 2010 Yılı Teklif Çağrıları

4.3.2.1. 2011 Yılında Duyurulan ve Sonuçlanan Mali Destek Programları

Kalkınma ajanslarının 2011 yılında duyurulan ve sonuçlanan mali destek programları aşağıda Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. 2011 Yılında Duyurulan ve Sonuçlanan Mali Destek Programları

Ajanslar	Teklif Çağrısı Bileşenleri	Ajans Destek Miktarı (Duyurulan) 1.000 TL	Proje Bütçeleri (Bin TL)	Proje Başvuru Sayısı	Desteklenen Proje Sayısı
ANKARA	Turizm Potansiyelinin Harekete Geçirilmesi	16.000	11.655	92	40
	Yenilikçi Uygulamalar	9.000	31.061	159	75
DİCLE	Sektörel Gelişme	10.000	20.687	134	39
	Kentsel Yaşam Kalitesinin İyileştirilmesi	4.000	8.178	49	18
	Müşterek Sanayi ve Ticaret Alanlarının İyileştirilmesi	3.000	5.167	14	9

FIRAT	Turizm ve Sanayi Altyapısının Geliştirilmesi	7.000	8.001	39	10
	Turizm Sektörünün Geliştirilmesi	4.500	2.333	25	8
İPEKYOLU	2011 Üniversite-Sanayi-Toplum	6.000	13.796	137	34
	2011 Turizm Mali Destek Programı	8.000	9.669	98	37
İSTKA	Engelsiz İstanbul	15.000	5.515	58	11
	İşletmelere Yönelik Çevre ve Enerji Dostu İstanbul	20.000	8.765	76	15
	Kâr Amacı Gütmeyen Kurumlara Yönelik Çevre ve Enerji Dostu İstanbul	15.000	4.731	41	6
KARACADAĞ	Ekonomik Gelişme	13.000	25.900	232	62
	Turizm Altyapısı	6.200	11.584	46	15
KUZKA	KOBİ	11.500	24.710	164	54
	Çevre ve Turizm Altyapısı	4.500	9.603	46	18
MEVKA	İktisadi İşletmelerde Rekabetçiliğin Geliştirilmesine Yönelik	11.500	24.941	257	62
	Kırsal Kalkınma	3.500	5.372	89	37
SERHAT	Küçük Ölçekli Altyapı	4.500	7.678	30	13
TOPLAM		172.200	239.346	1.786	563

(Kaynak: Kalkınma Bakanlığı Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Kalkınma Ajansları 2011 Yılı Genel Faaliyet Raporu, s.75).

4.3.2.2. Değerlendirme Süreci 2011'de Sona Eren 2010 Yılı Teklif Çağrıları

Kalkınma ajanslarının 2011 yılında sona eren 2010 yılı teklif çağrıları, aşağıda Tablo 7'de gösterilmektedir

Tablo 7. Değerlendirme Süreci 2011'de Sona Eren 2010 Yılı Teklif Çağrıları

AJANSLAR	Teklif Çağrısı Bileşenleri	Ajans Destek Miktarı (Duyurulan, Bin TL)	Proje Bütçeleri (Bin TL)	Proje Başvuru Sayısı	Desteklenen Proje Sayısı
AHİLER	Kırsal Kalkınma	4.700	3.106	145	15
	Tarım Dayalı Sanayi	5.000	10.623	47	18
	Küçük Ölçekli Altyapı	3.300	2.851	48	8
BAKA	Sanayi ve Turizm Sektörlerinde Rekabetçiliğin Artırılması (Kâr Amacı Güden Kurumlara Yönelik)	7.000	15.427	259	27
	Sanayi ve Turizm Sektörlerinde Rekabetçiliğin Artırılması (Kâr Amacı Gütmeyen Kurumlara Yönelik)	3.000	4.721	99	11
BAKKA	KOBİ	11.000	22.066	174	41
BEBKA	Sanayi ve Turizmde Rekabet Gücünün Artırılması (Kâr Amacı Güden Kuruluşlara Yönelik)	8.000	17.166	240	39
	Sanayi ve Turizmde Rekabet Gücünün Artırılması (Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Yönelik)	4.000	5.977	57	27

ÇUKUROVA	İktisadi Kalkınma	17.500	45.947	274	57
	Sosyal Kalkınma	12.500	7.255	313	57
	Küçük Ölçekli Altyapı Projeleri	10.000	12.645	76	15
DAKA	KOBİ	11.100	20.973	245	48
	Model Büyükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Yaygınlaştırılması	7.400	14.087	215	36
DOĞAKA	İktisadi Kalkınma (Kâr Amacı Güden Kuruluşlar)	6.500	23.821	216	33
	İktisadi Kalkınma (Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşlar)	4.500	5.362	61	16
	Sosyal Kalkınma	2.500	2.485	207	44
DOKA	Turizme Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı	4.500	7.356	100	11
	Turizmde Bölge Potansiyelinin Harekete Geçirilmesi (Kâr amacı gütmeyen)	5.000	7.904	90	44
	Turizmde Bölge Potansiyelinin Harekete Geçirilmesi (Kâr amacı güden)	5.000	7.243	61	31
FIRAT	Ekonomik Gelişme	11.000	22.500	283	42
GEKA	İktisadi Kalkınma (Kâr Amacı Güden Kuruluşlara Yönelik)	7.000	10.506	408	18
	İktisadi Kalkınma (Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Yönelik)	3.300	5.363	177	16
	İktisadi Kalkınma (Küçük Ölçekli Altyapı)	5.700	12.270	135	26

GMKA	İktisadi Kalkınma (Kâr Amacı Güden Kurum ve Kuruluşlara Yönelik)	8.000	15.173	248	31
	İktisadi Kalkınma (Kâr Amacı Gütmeyen Kurum ve Kuruluşlara Yönelik)	4.000	4.637	140	27
İPEKYOLU	İktisadi Gelişme (Kâr Amacı Güden Kurum ve Kuruluşlara Yönelik)	8.500	16.450	253	44
	İktisadi Gelişme (Kâr Amacı Gütmeyen Kurum ve Kuruluşlara Yönelik)	3.000	1.985	82	13
	Küçük Ölçekli Altyapı	4.000	9.648	44	17
İSTANBUL	İşletmelere Yönelik Bilgi Odaklı Ekonomik Kalkınma	20.000	26.699	150	38
	Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Yönelik Bilgi Odaklı Ekonomik Kalkınma	20.000	26.699	73	21
	İşletmelere Yönelik Yaratıcı Endüstrilerin Geliştirilmesi	7.500	17.187	59	6
	Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Yönelik Yaratıcı Endüstrilerin Geliştirilmesi	7.500	2.590	53	13
	Sosyal İçerme ve Toplumsal Bütünleşme Küçük Ölçekli Altyapı	15.000	6.909	53	13
İZMİR	Kırsalda Ekonomik Çeşitlilik	6.000	12.342	248	43
	Turizmde Rekabet Edebilirlik ve Yenilik	12.000	15.810	82	14

MARKA	KOBİ'lerin Rekabet Gücünün Artırılması	15.000	37.074	322	66
MEVLANA	İktisadi Kalkınma	15.000	31.690	568	76
	Sosyal Kalkınma	5.000	6.710	416	79
OKA	Küçük Ölçekli Altyapı Programı	18.000	36.771	157	36
ORAN	İktisadi Kalkınma MDP	14.000	28.511.245	377	50
	Küçük Ölçekli Altyapı Projeleri	4.000	10.921.299	36	10
SERHAT	İktisadi Gelişme (KOBİ)	8.500	17.000	146	42
	İktisadi Gelişme (Küçük Ölçekli Altyapı)	3.500	4.933	23	7
TRAKYA	Rekabet Gücünün Arttırılması (Kâr Amacı Güden Kuruluşlara Yönelik)	9.000	8.281	196	23
	Rekabet Gücünün Arttırılması (Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Yönelik)	2.000	2.533	97	11
	Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı	2.500	7.184	123	21
ZAFER	Bölgesel Potansiyelin Harekete Geçirilmesi	20.000	33.953	366	64
TOPLAM		391.917	659.007	8.242	1.445

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Kalkınma Ajansları 2011 Yılı Genel Faaliyet Raporu, s.76-77.

4.3.3. Türkiye Genelinde Kalkınma Ajanslarının Başlıca Mali Destek Konuları

2011 yılında kalkınma ajansları, yaklaşık 463.090.000 TL destek tutarı içeren imalat sanayiinde yenilikçiliğin geliştirilmesi, tarım ve kırsal kalkınma,

turizm potansiyelinin harekete geçirilmesi, yenilikçi uygulamalar, Ar-Ge ve tarıma dayalı sanayinin geliştirilmesi, sosyal kalkınma, çevre ve enerji, rekabet gücünün artırılması, göçle gelen nüfusun sosyal ve ekonomik uyumunun sağlanması, bölge içi gelişmişlik farklarının azaltılması, sektörel gelişme, kentsel yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, müşterek sanayi ticaret alanlarının iyileştirilmesi, turizm altyapısının geliştirilmesi, turizme yönelik küçük ölçekli altyapı, turizm ve sanayi altyapısının geliştirilmesi, turizm sektörünün geliştirilmesi ekonomik gelişme, tarımda model işletmeler, ihracat ve yenilikçilik, üniversite-sanayi-toplum, işletmelere yönelik çevre ve enerji dostu İstanbul, teknolojik üretim ve yenilik, çevre ve turizm altyapısı, araştırma-geliştirme ve yenilikçilik, iktisadi işletmelerde rekabetçiliğin geliştirilmesi, insan kaynaklarının geliştirilmesi, yeni ürün, yenilikçilik ve Ar-Ge, jeotermal ve madencilik, örnek kombine büyükbaş hayvancılık işletmelerinin geliştirilmesi, odak sektörler, sürdürülebilir kırsal & kentsel altyapı vb. konularda mali destek programlarına çıkmışlardır. Her bir bölgenin kendine özgü tarımsal, sosyal ve ekonomik özellikleri nedeniyle mali destek programları konularında da ciddi çeşitlilik olduğu görülmektedir. Maliye Politikası çerçevesinde çoğaltan etkisi ve projelerin özel tasarrufları da eş finansman olarak çekmesiyle yatırımlara yönlendirme etkileri birlikte düşünüldüğünde mali destek programları çerçevesinde desteklenen projelerin gayri safi yurtiçi hasıla artışında oldukça ciddi bir yere sahip olduğu söylenebilir (Bknz Tablo 5).

Türkiye Geneline Kalkınma Ajanslarının 2011 Yılında Duyurulan ve Sonuçlanan Mali Destek Programları kapsamında, toplam bütçesi 239.346.000 TL, destek tutarı 172.200.000 TL. olan 563 projenin desteklenmesine yönelik sözleşme imzalandığı anlaşılmaktadır (Bknz Tablo 6).

Yine değerlendirme süreci 2011 yılında biten 2010 yılı mali destek programları ile de 1445 proje destek sözleşmesi imzalandığı, 391.917.000 TL'si destek tutarı olmak üzere eş finansmanla birlikte toplam 659.007.000 TL. tutarında bütçeye sahip 1445 adet projenin yürütülmeye başlandığı anlaşılacaktır (Bknz Tablo 7).

Yine Kalkınma Bakanlığının (Eskiden DPT) 2010 yılı ajans faaliyet raporunda, 2010 yılında kalkınma ajansları tarafından toplam 826.600.000 TL destek tutarlı proje teklif çağrılarında çıktığı, 2009 yılında ilan edilip

2010 yılında neticelenen mali destek programları kapsamında 414 proje desteklendiği belirtilmektedir (dpt.gov.tr, erişim:22/03/2013).

Kalkınma ajanslarının hazırladığı bölge planlarının bölgeye doğrudan ya da dolaylı olumlu etkileri olduğu da tartışmasız bir gerçektir. Çünkü bölge planları; kümelenme, inovasyon, AR-GE, gelişme eksenleri, lojistik vb. pek çok konuda bölge faaliyetlerine ışık tutmaktadır.

Türkiye’de kalkınma ajanslarının mali, teknik, faaliyet desteklerinden ayrı olarak farklı kurumlarca serbest bölgelere sağlanan teşvikler, istihdam teşvikleri, turizm teşvikleri, kültür yatırım ve girişimlerine verilen destekler, kredi garanti fonu, Eximbank kredi imkanları, tarımsal destekler gibi farklı teşvik mekanizmaları bulunmaktadır (İstanbul Ticaret Odası, 2012, s.1).

4.4. Türkiye Genelinde 2011 yılında Kalkınma Ajansları Tarafından Sağlanan Doğrudan Faaliyet Destekleri

Kalkınma ajanslarının 2011 yılı doğrudan faaliyet destekleri aşağıda Tablo 8’de gösterilmektedir.

Tablo 8. Türkiye Genelinde Kalkınma Ajanslarının 2011 Yılı DFD Programları

Kalkınma Ajanslarının 2011 Yılı Doğrudan Faaliyet Desteği Programları				
Ajans	Ajans Destek Miktarı (Duyurulan) 1.000 TL	Eş-Finansman Dahil Faaliyet Bütçeleri 1.000 TL	Faaliyet Başvuru Sayısı	Desteklenen Faaliyet Sayısı
ANKARAKA	1.000	1.032	83	20
BAKA	1.100	1.048	82	24
BAKKA	780	797	19	11
BEBKA	900	1.144	71	19
DAKA	800	722	56	12
DİCLE	1.100	1.184	72	23

DOĞAKA	850	822	130	20
DOKA	1.359	1.580	72	29
FIRAT	700	789	44	14
GEKA	650	625	87	12
GMKA	400	498	23	10
İPEKYOLU	500	655	53	15
İSTANBUL	1.000	853	41	13
İZMİR	880	1.068	53	17
KARACADAĞ	630	911	50	22
KUDAKA	500	1.751	23	10
MARKA	2.472	2.094	128	36
MEVLANA	598	1.730	60	36
OKA	750	700	41	11
ORAN	500	568	24	10
SERHAT	400	340	38	6
TRAKYA	600	818	36	12
ZAFER	950	917	16	16
TOPLAM	19.419	22.646	1.302	398

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Kalkınma Ajansları 2011 Yılı Genel Faaliyet Raporu, s.77.

Türkiye genelinde kalkınma ajansları tarafından 2011 yılında faaliyet bütçesi toplamı 22.646.000 TL. ve ajans destek tutarı 19.419.000 TL. olan 398 adet doğrudan faaliyet desteği verildiği anlaşılmaktadır(Bknz Tablo 8).2011 yılında kalkınma ajansları içerisinde en fazla doğrudan faaliyet desteğinin Mevlana Kalkınma Ajansı (MEVKA) ile Doğu Marmara Kalkınma Ajansı (MARKA) tarafından verildiği görülmektedir.

4.5. 2011 Yılında Türkiye Genelinde Kalkınma Ajansları Tarafından Sağlanan Teknik Destekler

Kalkınma ajanslarının 2011 yılı teknik destekleri aşağıda Tablo 9'da gösterilmektedir.

Tablo 9. Türkiye Genelinde Kalkınma Ajanslarının 2011 Yılı Teknik Destekleri

Kalkınma Ajanslarının 2011 Yılı Teknik Destek Uygulamaları			
AJANS	Ajans Destek Miktarı (Duyurulan, Bin TL)	Başvuru sayısı	Desteklenen Başvuru Sayısı
AHİLER	550	144	66
ANKARAKA	500	36	28
BEBKA	500	90	45
DAKA	262	7	4
DİCLE	400	72	62
DOĞAKA	500	190	96
DOKA	679	146	72
FIRAT	450	47	36
GMKA	418	67	39
İPEKYOLU	200	48	45
KARACADAĞ	130	60	21
KUDAKA	500	15	11
MARKA	1200	222	89
MEVLANA	800	137	101
SERHAT	400	60	46
TRAKYA	600	75	55
ZAFER	530	87	67
TOPLAM	8.619	1.503	883

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Kalkınma Ajansları 2011 Yılı Genel Faaliyet Raporu, s.81

Türkiye genelinde kalkınma ajansları tarafından 2011 yılında bütçe tutarı 8.619.000 TL olan 883 adet teknik destek sağlandığı anlaşılmaktadır.2011 yılında kalkınma ajansları içinde en fazla teknik desteğin MEVKA tarafından sağlandığı görülmektedir (Tablo 9).

4.6.Türkiye Genelinde Kalkınma Ajansları Tarafından Yürütülen GÜdümlü Proje Destekleri

Kalkınma ajanslarının 2011 yılı güdümlü proje desteği uygulamaları aşağıda Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10. Ajansların 2011 Yılı GÜdümlü Proje Destekleri

Kalkınma Ajanslarının 2011 Yılı GÜdümlü Proje Destekleri					
AJANS	Proje Adı	Ajans Destek Miktarı (Bin TL)	Bütçe	Proje İli	Proje Süresi
OKA	Samsun Fuar ve Kongre Merkezi	7.000	12.000	Samsun	12 ay
MEVKA	Bölgesel İnovasyon Merkezi	4.000	5.335	Konya	24 ay
	İş Geliştirme Merkezi	1.000	1.333	Karaman	18 ay
FIRAT	Geleneksel ve Kültürel Sanatlar Fuar ve Sergi Alanı Düzenlenerek Turizm Cazibe Merkezi Oluşturulması	1.674	1.860	Malatya	18 ay
TOPLAM		13.674	20.528		

Kaynak: Kalkınma Bakanlığı Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Kalkınma Ajansları 2011 Yılı Genel Faaliyet Raporu, s.80.

Mevlana Kalkınma Ajansı, Orta Karadeniz (OKA), Kuzeydoğu Anadolu (KUDAKA), Fırat kalkınma ajanslarıyla birlikte güdümlü proje desteği uygulamalarında öncü ajanslardır. Mevlana Kalkınma Ajansı, Konya Bölgesel İnovasyon Merkezi (Konya BİM) ve Karaman İş Geliştirme Merkezi (İŞGEM)

konulu güdümlü proje çalışmalarında ciddi ilerlemeler kat edilmiştir. Yine OKA'nın Samsun Fuar ve Kongre Merkezi, Fırat Kalkınma Ajansının Geleneksel Kültürel Sanatlar, Fuar ve Sergi Alanı Düzenlenerek Turizm Cazibe Merkezi oluşturulması güdümlü proje destekleri de dikkat çekmektedir (Bknz Tablo 10).

5. ÇUKUROVA KALKINMA AJANSI MALİ DESTEK PROGRAMLARI ETKİ ANALİZİ ÇALIŞMASI

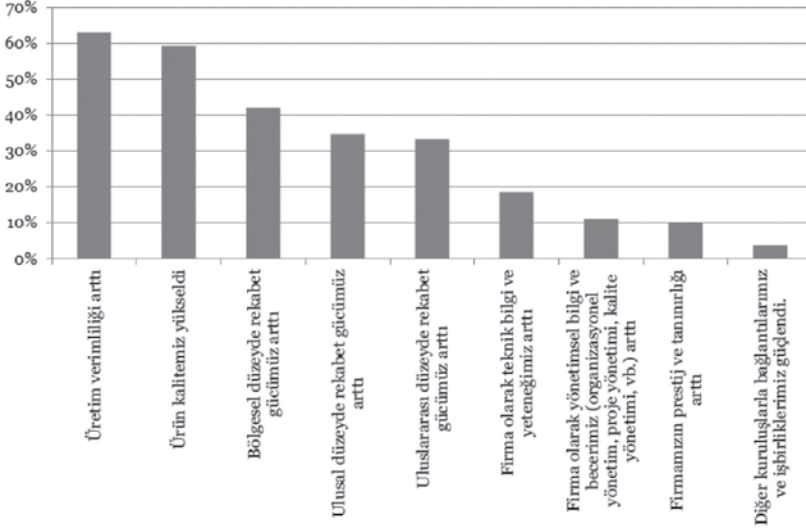
5.1. Etki Değerlendirme Çalışması Yöntemi

Çukurova Kalkınma Ajansı mali destek programlarının etki değerlendirme çalışması kapsamında yöntem olarak, birincil verilerin toplanması için tüm destekler için uygulanan on-line anketle 154'ü 2008 ve 2009 dönemi yararlanıcısı olmak üzere, toplam 188 kuruma ulaşılmıştır. Mülakatlar kapsamında ise, 2008 ve 2009 yıllarında destekten yararlanan kurumlardan rastgele seçilen örnekleme 81, başvuru sırasında kurumlara danışmanlık hizmeti vermiş ve Ajans desteklerinde bağımsız değerlendirme görevinde bulunmuş kişilerle de 8 olmak üzere toplam 89 mülakat gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, tüm destek türlerini kapsayacak şekilde 9 yararlanıcıyla vaka analizi gerçekleştirilmiştir. İkincil veri olarak, Ajans bünyesinde projelere ilişkin tutulan verilerden yararlanılmıştır. Anket, mülakat ve vaka analizi çalışmaları ile toplanan birincil veriler ile Ajans bünyesinde projelere ilişkin tutulan ikincil verilerden yararlanarak, kalitatif ve kantitatif analizler gerçekleştirilmiştir (Çukurova KA MDP Değerlendirme Raporu, s.7, erişim tarihi: 29/05/2012)

5.2. ÇKA İktisadi Kalkınma Mali Destek Programları Etki Analizi

Çukurova Kalkınma Ajansı mali destek programından faydalanan yararlanıcılardan çalışmaya katılanların, % 60'ından fazlası üretim verimliliğinin arttığını, yaklaşık % 60'ı ürün kalitesinin yükseldiğini, % 40'ından fazlası bölgesel düzeyde rekabet gücünün arttığını, % 30'undan fazlası ulusal düzeyde rekabet gücünün arttığını, % 20'sinden fazlası teknik bilgi ve yeteneğinin arttığını, yaklaşık % 10'u yönetsel bilgi ve becerisinin, prestij ve tanınırlığının arttığını belirtmiştir.

Destek alan işletmelerde destek sayesinde görülen etkiler

Şekil 9. ÇKA İktisadi Kalkınma Mali Destek Programları Etki Analizi

Kaynak: www.cka.org.tr, erişim tarihi:22/03/2013

5.3. ÇKA Sosyal ve Kırsal Kalkınma Mali Destek Programları Etki Analizi

Sosyal ve Kırsal Kalkınma Mali Destek Programlarından faydalanan yararlanıcılar arasında araştırmaya katılanların % 45'inden fazlası bölgedeki sosyal ve kültürel ortamın gelişmesini sağladıklarını, % 35'inden fazlası işgücü niteliğinin arttığını, % 30'undan fazlası yeni istihdam olanakları oluşturulduğunu, yaklaşık % 30'u kurum faaliyetlerine katkı sağladıklarını, yaklaşık % 25'i dezavantajlı grupların sorunlarında azalma sağlandığını, işletmelerin rekabet gücünü artırdıklarını, yaklaşık % 20'si kurumun bilgi ve yeteneğini yükselttiğini, % 10'undan fazlası kuruma prestij ve tanınırlık kazandırıldığını, bağlantı ve işbirliklerini artırdıklarını, kırsal kalkınmaya katkı sağladıklarını, çevre korunmasına katkı sağladıklarını, % 5'inden fazlası bölgenin kaynak ve imkanlarının araştırılmasını ve tanıtılmasını sağladıklarını, yaklaşık % 4'ü hedef kitlenin üretiminde artış sağlandığını, bir kısmı hedef kitle ürün kalitesinde artış sağlandığını, kültürel değerlerin korunmasının sağlandığını belirtmişlerdir.

Yararlanıcılara göre program sayesinde görülen etkiler

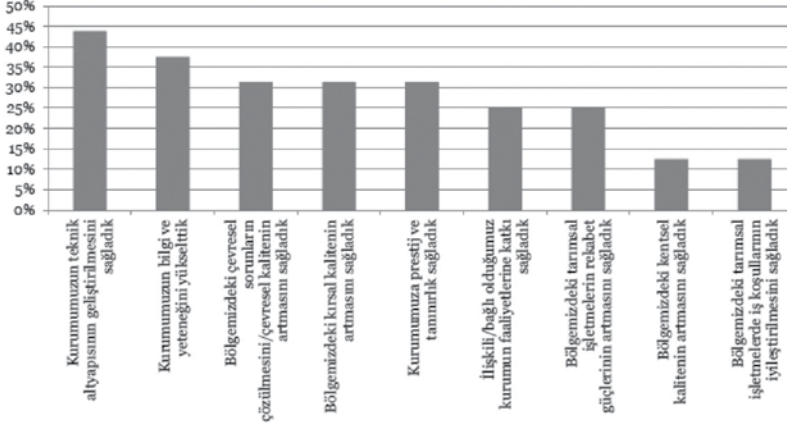
Şekil 10. ÇKA Sosyal ve Kırsal Kalkınma Mali Destek Programları Etki Analizi

Kaynak: Analizi www.cka.org.tr, erişim tarihi:22/03/2013.

5.4. ÇKA Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programı Etki Analizi

Küçük Ölçekli Altyapı Programı yararlanıcıları ile yapılan çalışmaya katılan yararlanıcıların % 40'ından fazlası kurumun teknik altyapısının geliştirildiğini, yaklaşık % 35'inin kurumun bilgi ve yeteneğini yükselttiklerini, yaklaşık % 30'u çevresel kalitenin artmasını sağladıklarını, kırsal kalitenin artmasını sağladıklarını, kuruma prestij ve tanınırlık sağladıklarını, kurumun faaliyetlerine katkı sağladıklarını, tarımsal işletmelerin rekabet güçlerinin artmasını sağladıklarını, % 10'undan fazlası kentsel kalitenin artmasını sağladıklarını, tarımsal işletmelerde iş koşullarının iyileştirilmesini sağladıklarını belirtmişlerdir.

Yararlanıcı kurumlarda destek sayesinde görülen etkiler

Şekil 11. ÇKA Küçük Ölçekli Altyapı Mali Destek Programları Etki Analizi

Kaynak: Çukurova Kalkınma Ajansı Etki Değerlendirme Çalışması, s.64.

SONUÇ

Kalkınma Ajansları ve bölgesel kalkınma kavramları, dünya genelinde ve Avrupa kıtasında uzun süre tartışılmış ve uygulanmıştır. Türkiye’de ise 2006 yılında 5449 sayılı Kanunun yayımlanması ile birlikte bölgesel kalkınma modelinin kapsamlı olarak uygulanmaya başlandığını söyleyebiliriz. Kalkınma ajansları mevcut haliyle geleneksel idare hukuku sistemimiz açısından farklı ve yenidir. Çalışanlarının alışlagelenin aksine iş kanununa tabi olduğu bir kamu tüzel kişiliğidir. Karar organı yerel paydaşlardan müteşekkil yönetim kurulu ve danışma organı bölgesel paydaşlardan oluşan kalkınma kurulu olan kalkınma ajansları idari yapımızı zenginleştirmiştir. Aslında kalkınma ajansları yönetimden yönetime geçişin bir aşaması olarak ele alınabilir. Bölge planları ve bölgesel kalkınma, teorik tartışmaların ötesinde somut uygulama olarak hayata geçmiştir. Şu bir gerçektir ki sadece merkezi planlama ile kalkınma, nüfus ve yüzölçümü açısından orta/büyük ölçekli ülkelerde oldukça zordur ve ciddi kısıtlamalar barındırmaktadır. Türkiye yüzölçümü ve nüfusu itibarıyla

oldukça büyük bir ülkedir ve birbirinden iklim, kültür, gelenek açısından çok farklı bölgelerden müteşekkildir. Bu noktada bölgesel kalkınma ajansları ülkenin ekonomik, sosyal, kırsal kalkınmasının sağlanması için elzemdir.

Bölgesel ekonomik sektörler, her bölgede farklılaşmaktadır. Bu durum, sosyal ekonomik gelişmişlik endeksine de yansımaktadır. Zira her bölgede sosyal ve ekonomik göstergeler farklılık göstermektedir. Ajanslar, bölge kalkınma planlarını hazırlarken bölgedeki paydaşların görüşlerini ve sayılan istatistiki verileri de dikkate almaktadırlar.

İşte tam bu noktada, 2011 yılında 26 bölgede kalkınma ajansları, yaklaşık 463.090.000 TL destek tutarı içeren imalat sanayisinde yenilikçiliğin geliştirilmesi, tarım ve kırsal kalkınma, turizm potansiyelinin harekete geçirilmesi, yenilikçi uygulamalar, Ar-Ge ve tarıma dayalı sanayinin geliştirilmesi, sosyal kalkınma, çevre ve enerji, rekabet gücünün artırılması, göçle gelen nüfusun sosyal ve ekonomik uyumunun sağlanması, bölge içi gelişmişlik farklarının azaltılması, sektörel gelişme, kentsel yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, müşterek sanayi ve ticaret alanlarının iyileştirilmesi, turizm altyapısının geliştirilmesi, turizme yönelik küçük ölçekli altyapı, turizm ve sanayi altyapısının geliştirilmesi, ekonomik gelişme, tarımda model işletmeler, ihracat ve yenilikçilik, üniversite-sanayi-toplum, işletmelere yönelik çevre ve enerji dostu olma, teknolojik üretim ve yenilik, çevre ve turizm altyapısı, araştırma-geliştirme ve yenilikçilik, iktisadi işletmelerde rekabetçiliğin geliştirilmesi, insan kaynaklarının geliştirilmesi, yeni ürün, yenilikçilik ve Ar-Ge, jeotermal ve madencilik, örnek kombine büyükbaş hayvancılık işletmelerinin geliştirilmesi, odak sektörler, sürdürülebilir kırsal & kentsel altyapı vb. muhtelif konularda mali destek programlarına çıkmışlardır. Her bir bölgenin kendine özgü tarımsal, sosyal ve ekonomik özellikleri nedeniyle mali destek programları konularında da ciddi çeşitlilik olduğu görülmektedir.

Mali destekler kapsamında; Türkiye genelinde kalkınma ajanslarının 2011 Yılında duyurulan ve sonuçlanan mali destek programları çerçevesinde, toplam bütçesi 239.346.000 TL, destek tutarı 172.200.000 TL. olan 563adet projenin desteklenmesine yönelik sözleşme imzalanmış, yine değerlendirme süreci 2011 yılında biten 2010 yılı mali destek programları ile de 1445 proje destek sözleşmesi imzalanmış, 391.917.000 TL'si destek tutarı olmak üzere

eş finansmanla birlikte toplam 659.007.000 TL. tutarında bütçeye sahip 1445 adet proje yürütülmeye başlanmıştır.Türkiye genelinde 2010 yılında kalkınma ajansları tarafından toplam 826.600.000 TL destek tutarlı proje teklif çağrılarında çıkmış, 2009 yılında ilan edilip 2010 yılında neticelenen mali destek programları kapsamında 414 proje desteklenmiştir.

Doğrudan faaliyet desteği kapsamında; Türkiye genelinde kalkınma ajansları tarafından 2011 yılında faaliyet bütçesi toplamı 22.646.000 TL. ve ajans destek tutarı 19.419.000 TL. olan 398 adet doğrudan faaliyet desteği verilmiştir. 2011 yılı itibariyle en fazla doğrudan faaliyet desteği,36 adet doğrudan faaliyet desteği ile Mevlana Kalkınma Ajansı(MEVKA) ile Doğu Marmara Kalkınma Ajansı(MARKA) tarafından verilmiştir.

Teknik destek kapsamında, Türkiye genelinde kalkınma ajansları tarafından 2011 yılında bütçe tutarı 8.619.000 TL olan 883 adet teknik destek sağlanmış, 2011 yılı itibariyle en fazla teknik destek 101 adet teknik destek ile Mevlana Kalkınma Ajansı(MEVKA) tarafından sağlanmıştır.

Mevlana Kalkınma Ajansı,Konya Bölgesel İnovasyon Merkezi(Konya BİM) ve Karaman İş Geliştirme Merkezi(İŞGEM) konulu güdümlü proje çalışmalarında ciddi ilerlemeler kat etmiştir. Yine Orta Karadeniz Kalkınma Ajansının“Samsun Fuar ve Kongre Merkezi”, Fırat Kalkınma Ajansının “Geleneksel Kültürel Sanatlar, Fuar ve Sergi Alanı Düzenlenerek Turizm Cazibe Merkezi Oluşturulması” güdümlü proje destekleri de dikkate şayandır.

Kalkınma ajanslarının etkileri bölgesel ve ulusal olarak iki bölümde değerlendirilmeye ihtiyaç duymaktadır. Çukurova Kalkınma Ajansı tarafından yaptırılan ve yararlanıcılarla anket yönteminin uygulandığı mali destek programlarının bölgesel etki değerlendirme çalışması sonucunda;iktisadi kalkınma mali destek programlarının,sırasıyla üretim verimliliği artışı, ürün kalitesi artışı, bölgesel ve ulusal düzeyde rekabet gücünün artması, teknik bilgi ve yetenek artışı, yönetsel bilgi beceri artışı, prestij ve tanınırlık artışı, bağlantıların güçlenmesi ve işbirliği yapma kapasitesi artışı gibi etkiler sağladığı ortaya konmuştur.Sosyal ve kırsal kalkınma mali destek programlarının sırasıyla bölgedeki sosyal ve kültürel ortamın gelişmesi, işgücü niteliğinin artması, yeni istihdam olanakları oluşturulması, dezavantajlı grupların sorunlarında azalma sağlanması, işletmelerin rekabet gücünün artması,

kurumların bilgi ve yeteneğinin yükselmesi, bağlantı ve işbirliklerinin artması, kırsal kalkınmaya katkı sağlanması, çevre korunmasına katkı sağlanması, bölgenin kaynak ve imkanlarının araştırılması ve tanıtılmasının sağlanması, hedef kitlenin üretiminde artış sağlanması, hedef kitle ürün kalitesinde artış sağlanması gibi etkiler oluşturduğu anlaşılmaktadır. Küçük ölçekli altyapı mali destek programlarının, sırasıyla kurumların teknik altyapısının geliştirilmesi, kurumların bilgi ve yeteneğinin yükseltilmesi, çevresel kalitenin artması, kırsal kalitenin artması, kurumlara prestij ve tanınırlık kazandırılması, kurumun faaliyetlerine katkı sağlanması, tarımsal işletmelerin rekabet güçlerinin artması, kentsel kalitenin artması, tarımsal işletmelerde iş koşullarının iyileştirilmesi gibi etkiler sağladığı ortaya konmuştur.

Kalkınma ajansları faaliyetlerinin ulusal kalkınmaya etkileri, makro iktisadi açıdan ve maliye politikası açısından da değerlendirilmeye ihtiyaç duymaktadır. Yatırımların orta ve ileri düzey teknolojik yatırımlara yönlendirilmesi teknoloji açığının kapanmasını, mali destek programları ile ihracatın teşviki, büyümenin yurtiçi talep endeksli olmaktan ziyade yurtdışı talepten de faydalanmasını sağlamaktadır. Proje yararlanıcılarının eş finansman sağlayarak tasarruflarını tüketime değil yatırıma yönlendirmesi ile kalkınma ajanslarının harekete geçirdiği kümelenme çalışmalarının sonuçları da önem taşımaktadır. Bütün bunlar birlikte değerlendirildiğinde, kalkınma ajansları faaliyetlerinin gerek ulusal gerek bölgesel ölçekte ülke kalkınmasına büyük katkılar sağladığı, gayri safi yurtiçi hasıla artışında doğrudan ya da dolaylı olarak etkin oldukları rahatlıkla ifade edilebilir. Bu noktada gelecekte bilimsel metotlarla yapılacak etki değerlendirme çalışmaları ile mali destek programları, doğrudan faaliyet destekleri ve teknik destekler ile güdümlü projelerin hem ulusal hem bölgesel etkilerinin somut olarak ortaya konmasının önem taşıdığı da bir gerçektir.

Aslında kalkınma ajansları büyüme, gelişme ve kalkınma ile birlikte kalkınmanın sürdürülebilirliğine de katkı sağlamaktadır. Kalkınma ajansları kuruldukları tarihten itibaren ekonominin ve toplumun en küçük kılcal damarlarına kadar nüfuz etmekte oldukça başarılı olmuşlardır. Türkiye, sermaye yetersizliğine rağmen ancak en verimli ve katma değeri yüksek alanlara yatırım yaparak, girişimi özendirerek AR-GE ve inovasyon faaliyetlerini destekleyerek, KOBİ'lerin kümelenmesi ile ölçek ekonomilerinden faydalanarak markalar

oluşturup ihracatı artırarak hızla büyümesini devam ettirebilir. Türkiye'nin hala genç nüfusa sahip olduğu bu dönemler altın kadar değerlidir. Çünkü Türkiye nüfusu yaşlanmakta ve işgücü maliyetleri hızla yükselmektedir. Bu noktada kalkınma ajansları ülkenin hem ulusal hem bölgesel ekonomik, sosyal, kırsal kalkınmasının sağlanması için elzemdir. Kalkınma ajanslarının bölgesel kalkınma adına yürüttüğü faaliyetler, ulusal/bölgesel kalkınmaya ve büyümeye katkısı ile gelecekte hepimizi gururlandıracak ve Türkiye'yi çok daha ileriye taşıyacaktır.

KAYNAKÇA

Akgül, B. ve UZAY, N. (2010). Türkiye'de Bölgesel Kalkınmanın Yeni Örgütleri Kalkınma Ajansları. Bursa: Ekin Yayınevi.

Bayramoğlu, S. Der: TURAN, M. (2005). Türkiye'de Bölgesel Politikaların Gelişimi, Bölge Kalkınma Ajansları Nedir, Ne değildir. Ankara: Paragraf Yayınevi.

Çukurova Kalkınma Ajansı, Mali Destek Programları Değerlendirme Raporu, <http://www.cka.org.tr/dosyalar/CKA%20expost%20eval..pdf>, erişim tarihi:22/03/2013

Ergüder, C. (2011). Bölgesel Kalkınmada Kalkınma Ajanslarının Rolü. İzmir: Altın Nokta Yayınevi.

Esen, O. (2001). Anadolu'da Kalkınma Süreçleri ve Malatya Örneği. Ankara: İmaj Kitabevi.

Göymen, K. (2010a). Yerel Kalkınmanın Yönetişimi. İstanbul: Atak Matbaa.

Göymen, K. (2010b). Türkiye'de Yerel Yönetişim ve Yerel Kalkınma, İstanbul: Boyut Yayın.

Görkemli, H. N. (2011). Bölgesel Kalkınmada Teknoparklar. Konya: Çizgi Kitabevi.

İldırar, M. ve AĞDEMİR, B. Editor: BARUT, B. (2005). Bölgesel Kalkınmada Yeni Yönelimler ve Politika Uygulamaları, 1. Doğu Anadolu Sempozyumu, Elazığ: Üniversite Bildirisi (Fırat Üniversitesi Rektörlüğü).

İldırar, M. (2004). Bölgesel Kalkınma ve Gelişme Stratejileri. Ankara: Nobel Yayın.

İzmir Kalkınma Ajansı. (2008). Avrupa Kalkınma Ajansları, İzmir: Tükelmat AŞ.

İstanbul Ticaret Odası. (2012). Devlet Tarafından Sağlanan Diğer Destekler. Yayın no:2011-22 İstanbul: İnter Basım.

Karata, A. (2011). Bölgesel Kalkınmanın Yönetişimi Katılımcı Planlama. İstanbul: Metropolitan Yönetişim Konferansı, Atak Matbaa

Özer, M. A. (2008). 21. Yüzyılda Yönetim ve Yöneticiler, Ankara: Nobel Yayın.

Şen, L. (2008). AB Perspektifinden Yerel Yönetişim: İlkeler, Beklentiler ve Tecrübeler. Yerel Kalkınmanın Yönetişimi. İstanbul: Atak Matbaa

Tamer, A. (2010). Kalkınma Ajanslarının Türk Hukuk Sistemindeki Yeri. Uzmanlık Tezi (Kalkınma Bakanlığı-Eski DPT). Ankara.

Uzay, N. (2005). Bölgesel Gelişmişlik Farklarının Giderilmesi ve Bölgesel Kalkınma Ajansları. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Yılmaz, A. (2007). Romantizmden Gerçeğe Küreselleşme. Ankara: Minima Yayıncılık.

Kalkınma Bakanlığı, KAYS Sistemi Modülü, <http://portal.kays.kalkinma.gov.tr/wp-content/uploads/2013/01/BSProjeBasvurusulslemleri.pdf>, erişim tarihi:24/03/2013

Kalkınma Bakanlığı Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü. Kalkınma Ajansları 2011 Yılı Genel Faaliyet Raporu. <http://www.dpt.gov.tr/PortalDesign/PortalControls/WebicerikGosterim.aspx?Enc=83D5A6FF03C7B4FCD5144256FC2F7B08>. Erişim: 24/04/2013.

Kalkınma Bakanlığı Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü. Kalkınma Ajansları 2010 Yılı Genel Faaliyet Raporu, http://www.dpt.gov.tr/DocObjects/View/13604/Kalk%C4%B1nma_Ajanslar%C4%B1_2010_Y%C4%B1%C4%B1_Genel_Faaliyet_Raporu.pdf, S. 31-32.erişim:22/03/2013.

Mevlana Kalkınma Ajansı. 2009 yılı Küçük Ölçekli Altyapı MDP Başvuru Rehberi. http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/kucuk_olcekli_altyapi?articleID=tbj98WFQVlo%3DErişim:27/04/2013.

Mevlana Kalkınma Ajansı. 2009 yılı Kırsal Kalkınma Mali Destek Programı Başvuru Rehberi. http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/kirsal_kalkinma?articleID=yjkRCAVhDA8%3D. Erişim:27/04/2013.

Mevlana Kalkınma Ajansı. 2010 yılı İktisadi Kalkınma MDPBaşvuru Rehberi. http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/2010_-_iktisadi_kalkinma_mali_destek_programi?articleID=xNc26%2Bt9Wq0%3D. Erişim:27/04/2013.

Mevlana Kalkınma Ajansı. 2010 yılı Sosyal Kalkınma Mali Destek Programı Başvuru Rehberi. http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/2010_sosyal_kalkinma_mali_destek_programi?articleID=VMYF6fs2vWw%3D. Erişim: 27/04/2013.

Mevlana Kalkınma Ajansı. 2011 yılı İktisadi Kalkınma Mali Destek Programı Başvuru Rehberi. http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/iktisadi_isletmelerde_rekabetciligin_gelistirilmesine_yonelik_mali_destek_programi?articleID=tjsxTGUQRu0%3D. Erişim: 27/04/2013.

Mevlana Kalkınma Ajansı. 2011 yılı Kırsal Kalkınma Mali Destek Programı Başvuru Rehberi. http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/kirsal_kalkinma_mali_destek_programi?articleID=oMfku0kb%2FYA%3D. Erişim: 27/04/2013.

Mevlana Kalkınma Ajansı. 2012 yılı Bölgenin Rekabet Gücünün Artırılması MDPBaşvuru Rehberi. http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/bolgenin_rekabet_gucunun_artirilmasi_mali_destek_programi?articleID=6m5b7VZilhADs20ygxD6FQ%3D%3D. Erişim: 27/04/2013.

Mevlana Kalkınma Ajansı. 2012 yılı Turizm Yönelik Küçük Ölçekli Altyapı MDPBaşvuru Rehberi. http://www.mevka.org.tr/Content/ViewArticle/turizme_yonelik_kucuk_olcekli_altyapi_mali_destek_programi?articleID=YAvPXkpg5ampaogWH%2BrvhA%3D%3D. Erişim:27/04/2013.

Mevlana Kalkınma Ajansı.Ajansweb sayfası.MEVKA DFD doküman,

<http://www.mevka.org.tr/Content/ViewSectionArticles?sectionID=SHHEteHh7Xk%3D&page=1>, erişim:22/03/2013

Mevlana Kalkınma Ajansı.Ajans web sayfası, MEVKA teknik destek doküman,<http://www.mevka.org.tr/Content/ViewSectionArticles/?sectionID=Zt37DCMKz7Q%3D&page=1>, erişim:22/03/2013

Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun. (2006). T.C. Resmi Gazete, 26074, 08 Şubat 2006.

Kalkınma Ajansları Proje ve Faaliyet Destekleme Yönetmeliği. (2008). T.C. Resmi Gazete, 27048, 08 Kasım 2008.

